Levande Historia/Walking History

Av: Günther Liebisch

En levande historia har med vandring, uppbrott och raster att göra, med ett mål som ingen förfogar över.

Vi befinner oss i ett tidsskifte och jag frågar hur IM berörs av detta tidsskifte som är så omfattande att det praktiska igångsättandet av ett arbete som berörde och berör en mycket större kris än en tillfällig hjälpinsats kan visa. En kris kan vålla irritation genom den ständiga påminnelsen om att något väsentligt i ett samhälle fattas. När en hjälporganisation som IM blickar tillbaka på 90 års verksamhet blir uppgiften inte bara att göra upp med det förgångna utan att ständigt påminna om att det inte är vilken kris som helst utan en kris som gäller saknaden av en gemensam vision om meningen med livet, om rättvisa i det omfattande sammanhanget på jorden. Och det kan komma fram på djupet på det personliga planet och i ett möte där den andre inte blir objekt.

Britta Holmström står i blickpunkten tillsammans med maken Folke Holmström och barnen. Hur ser kontexten ut för familjen Holmström i slutet av 1930-talet?

Folke Holmströms mest kända teologiska bok är "Det eskatologiska Motivet i nutida Teologi" Lund 1933. En vän, Harald Kruska, arbetade med översättningen till tyska. Ur korrespondensen speglar ett brev från Harald Kruska till Folke Holmström något av den stämning som rådde på kontinenten 1939: "*Tack för senaste brevet! Mycket är glädjande men det finns saker som är merkvärdiga och berör…Att ni (Britta och Folke) skapar en "Praghjälp" kan jag absolut inte förstå! Om ni visste om de tusendtals tyskas öde….*" Och senare i brevet: " *…det samma gäller judarna. Hela världen skricker men ingen vill ta emot dem. Ert fina Sverige med så mycket plats - varför tar ni inte emot judarna?…Även här vill man inte ha judarna. De är för många - över 3 millioner! Jag är inte heller helt införstått med rikets judepolitik, men jag förstår inte de neutrala ländernas ställningstagande. Allt för ofta visar det sig att den ena eller andra kristliga gärningen beror på politiska ressentiment. ….Du vet att vi politiskt inte har varit överens - ursäkta att jag skriver detta till dig…! - Er Stefan är nu redan ett år gammal!…*" Brevet är från Gnesen i Polen den 6/3 1939!

Britta skriver om den här tiden 1957 i inledningen till Folkets bok "Medmänsklighet –en väg ut ur nuets kris?": "*Sekulariseringen hade före krigets utbrott fortskridit ännu mycket längre ute på kontinenten. Därom torde våra utländska vänner med oss vara ense. Kanske man allra mest förskräcktes över dess symptom på rättens område. Vårt svenska rättssamhälle framstod som en idyll. När krigsmolnen så i september 1938 på allvar började torna upp sig och våldets gastkramning i oktober tog fart på en stor del av Tjeckoslovakiets folk, stod det klart - liksom i ett slags blixtbelysning - : Här skall missionen begynna. Prag skall bli vår första kontaktpunkt.*"

Det är viktigt att se IM:s början i historiens sammanhang. Det initierade sedan verksamheten i Polen, Tyskland och Österrike.

Och om den tyska IM-föreningen i Cloppenburg: Den 30.12. 1959 skrev Willi Kolmer till Britta Holmström ett utkast av regler för den "Inomeuropeiska Missionen i Tyskland e.V." Det var ett långt brev med alla juridiska och organisatoriska förutsättningar och regler! Senare, 1964 blev det en debatt om en artikel i den tyska utgåvan av IM:s tidning, där jag anklagades att jag hade yttrat

mig gentemot en "*andlig potentiell och politisk ledande utländsk kvinna på ett nedvärderande sätt över begrepp som ära, frihet, fosterland! Begrepp som i samband med Gustav Adolf, 30års kriget och korstågen var angelägna för en kristen människosyn.*" - Britta Holmström svarade inte och något år senare fick min fru Margareta uppdraget att upplösa den tyska föreningen.

Det här misslyckade tyska försöket med en tysk IM-förening var koncentrerad till Cloppenburg, alltså Västtysklands norra del: Oldenburg, känt som mycket "konservativ - national".

Helt annorlunda var det i Berlin. Där fanns i slutet av 50-talet och 60-talet det största IM-hemmet med fem villor och mycket såväl svensk som tysk personal.

Där träffade jag Margareta som var ledare och som skulle bli min hustru. Där fanns ett barnhem, ett rehabiliteringshem för äldre från Öst, elever från Öst för utbildning i hushållstjänst och ett pojkhem för resocialisering av straffade pojkar. Efter muren blev hemmet för äldre ett internationellt studenthem. Det betydde mycket för hela IM: studentdebatten med professorer, med gäster från Sverige, några gånger med Britta: Det blev diskussioner mellan studenterna, med IM och professorer som gjorde upp med nazismen i Västtyskland. När Margareta och jag flyttade till Sverige, blev det svårt att få efterträdare. Långa diskussioner med Britta, styrelsen, Lie Wersén och Margareta ledde slutligen till styrelsebeslutet att sälja Berlinhemmet och att satsa på Hannover. Margareta föreslog att behålla ett hus, gärna med rum för studenter för att IM skulle vara närvarande på en så viktig plats som Berlin. Men styrelsen avslog det 1972. Styrelseledamoten Margit Lindström lämnade som protest sitt uppdrag. Det fanns en rädsla inför Berlins och därmed studenternas utmaning! Många sidor utredning visade svårigheten att motivera ett IM-hem i Berlin! Hannover erbjöd en lugnare atmosfär! Engagemanget?

1938 skrev Britta Holmström ett inlägg om universitetsteologi och prästutbildning med titeln "Engagemang". Hon börjar med följande ord: "*Mitt hjärta glöder av en brinnande fråga. Den riktas till mig själv, den riktas till hela det svenska kyrkfolket, den riktas speciellt till våra teologer och ledande kyrkomän…. Bruka vi teologien såsom brukade vi den inte?…" Och mot slutet: "Är det månne tidens allmänna tanketrötthet, som också inom kyrkan lyst trons tänkande i bann?….Teologien på grund av ett fatalt missförstånd ser sig nödsakad att inskränka sig till ett enbart konstaterande tänkande över tro?"*

IM som "Individuell Människohjälp" sedan mitten av 1960-talet fortsatte med sin verksamhet som utvidgades långt över Europas gränser. Folkets bortgång 1978 satte spår i Brittas initiativ och ledarskap. Efter hennes död blev det mycket debatt om målskrivningen. Den fråga som står kvar är: Målet i en ny tid, prägad av globalismen och AI. Hur kan IM som organisation balansera all erfarenhet, all kunskap, alla medarbetare och medlemmar med tillit, tålamod, tillåtande, väntan, ödmjukhet, kärlek och förlåtelse? Det finns ju en förutsättning för att kunna mogna om inte IM:s historia skall stelna till med alla sina sår, minnen och agg bevarade. IM är del av ett nätverk. IM behöver få tillbaka något av den folkbildningsrörelse med sin på bred plan praktiserad integrering i ett nät med ett gemensamt hållbart etiskt värdemått: att skydda livet som är värt att leva. Vårt samhälle behöver en öppen, luftig, läkande anda, öppen för större berättelser och nya strukturer, där ett delande blir möjligt – kanske även det som en utmaning för lokalföreningar!

Günther Liebisch, 8/11 2026